

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка
Факультет іноземної філології
Кафедра германських мов і зарубіжної літератури

Дипломна робота
магістра

з теми **«ТВОРЧИСТЬ В. ВУЛФ В КОНТЕКСТІ ГЕНДЕРНОЇ ЛІТЕРАТУРИ»**

Виконала: студентка 2 курсу, групи Ang1-M18
спеціальності 014 Середня освіта
(Мова і література (англійська)
з додатковою предметною спеціальністю
«Мова і література» (німецька)

Янюк Вікторія Іванівна

Керівник:

Шулик П.Л., кандидат філологічних наук, доцент,
доцент кафедри германських мов і зарубіжної
літератури

Рецензент:

Рарицький О.А., доктор філологічних наук
професор, завідувач кафедри історії
української літератури та компаративістики

Кам'янець-Подільський – 2019 р.

ЗМІСТ

ВСТУП	3
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИВЧЕННЯ ФЕМІНІСТСЬКОЇ ЛІТЕРАТУРИ	6
1.1. Гінокритика і феміністська критика як основа вивчення феміністської літератури.....	6
1.2. Основні категорії гендерних студій з літературознавства.....	9
1.2.1. Жіноча література в контексті культурного канону.....	9
1.2.2. Основні характеристики жіночої прози.....	15
1.2.3. Жіноче письмо як певний спосіб відношення до реальності.....	21
Висновок до розділу.....	26
РОЗДІЛ 2. ЖІНОЧА ТВОРЧІСТЬ: СТЕРЕОТИПИ ТА ЇХ РУЙНАЦІЯ В ТВОРЧОСТІ В. ВУЛФ	27
2.1. Феномен жіночого авторства.....	27
2.2. Фемінізм В.Вулф.....	40
2.3. Особливості жіночого світосприйняття у романі Вірджинії Вулф «Місіс Делуей».....	44
2.4. Гендерний аспект у романі В. Вульф «На маяк».....	65
2.5. Феміністична есеїстика Вірджинії Вулф.....	70
Висновок до розділу.....	81
ВИСНОВКИ	82
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	85

ВСТУП

Фемінізм як суспільно-політичний рух та ідеологія є відносно новим поняттям у концептуальній системі індивідуума та суспільства. Як об'єкт дослідження гуманітарних наук він увійшов у наукову парадигму в 70-х р. ХХ ст., започаткувавши появу гендерних студій. Людиновимірність гендерних досліджень, їх міждисциплінарність, регульованість етичними принципами, — це ті істотні ознаки, що потребують осмислення. Здійснення гендерних досліджень дозволяє подолати абстрактне розуміння людини — як позастатевої істоти — у головних виявах її суспільного життя та сформуванню толерантне ставлення до світу як чоловічого, так і жіночого. Саме тому осмислення специфіки гендерних досліджень взагалі і у літературознавстві зокрема **актуальне**.

На сучасному етапі існування людства з'явилася гостра необхідність переосмислити своє існування та переусвідомити поліваріантність картин світу. Фемінізм уже давно перестав бути явищем периферійним, зайнявши центральні позиції у масовій свідомості принаймні західного суспільства. Феміністський рух вплинув не лише на філософське сприйняття дійсності, а й торкнувся всіх гуманітарних наук загалом та літературознавства зокрема. Фемінізм, звичайно, мав позитиви, коли йшлося про рівні права жінок і чоловіків в освіті, виборчому праві, майнових стосунках тощо. Перша письменниця-феміністка В. Вулф обстоювала фемінізм не в останню чергу тому, що, за наполяганнями батька, отримала домашню освіту, тобто відчула дискримінацію на собі. Проте сьогодні вже можна констатувати: у межах західного суспільства фемінізм досяг своїх цілей.

В останні десятиріччя особливе місце в наукових дослідженнях займають гендерні розвідки, в центрі уваги яких знаходяться соціальні фактори, що визначають відношення суспільства до чоловіків і жінок, поведінку індивідів у зв'язку з належністю до тієї чи іншої статі, стереотипні уявлення про чоловічі та жіночі якості (С. Бовуар [3], К. Миллет [24] та ін.).

У літературній критиці неодноразово ставилося питання про те, чи можна взагалі говорити про гендерну літературу. Американський професор Елізабет Лі оспорує думку відомої письменниці Джойс Керол Оутс про те, що не можна розгалужувати літературу за статевою ознакою на чоловічу і жіночу, оскільки на думку письменниці, «writing is culturally not genderly determined. Imagination is too broad to be hemmed in by gender», на що професор Лі слушно зауважує, що «imagination cannot evade the conscious or unconscious structures of gender. Gender is part of that determination which Oates says serves inspiration» [63]. Але сам факт публікацій по гендерній літературі свідчить про її існування [1; 22; 34; 38; 39; 62; 72].

У сучасній західній та вітчизняній філософсько-методологічній літературі ґрунтовно досліджено витоки, напрями та певні галузі гендерних розвідок. Слід відзначити, що гендерні дослідження широко вивчаються в багатьох аспектах, основні з них наведено нижче.

Предметом дослідження є специфіки гендерних досліджень у літературознавстві та своєрідність художньої творчості Вірджинії Вулф.

Об'єкт дослідження — наукові праці, присвячені гендерним розвідкам, романи та феміністична есеїстика Вірджинії Вулф.

Мета дослідження полягає в осмисленні гендерних досліджень у контексті сучасного літературознавства і у визначенні на основі теоретико-методологічних засад вивчення феміністської літератури специфіки творчості В. Вулф.

Досягнення основної мети дослідження вимагає постановки та вирішення завдань:

- визначити співвідношення понять гінокритика та феміністська критика;
- розкрити зміст термінів «жіноча література», «жіноча проза», «жіноче письмо»;
- виявити характер і специфіку феномену жіночого авторства;
- визначити гендерні аспекти романів В. Вулф;

— проаналізувати феміністичну есеїстку письменниці.

Наукова новизна дослідження полягає у спробі систематизувати та узагальнити досягнення феміністської літературної критики.

Практичне значення одержаних результатів полягає у тому, що предмет і проблематика дослідження розширюють коло тем і аспектів вивчення сучасної літератури.

Результати розвідки можуть стати частиною матеріалів, що використовуються у загальних і спеціальних навчальних курсах з історії зарубіжної літератури, теорії літератури, культурології, у навчальній практиці, проведенні практичних та семінарських занять, у подальших дослідженнях феміністичної літератури.

Методологічною основою дослідження є поєднання культурно-історичного, культурологічного методів аналізу. Теоретичну базу дослідження становлять роботи вітчизняних та зарубіжних літературознавців.

Апробація роботи була здійснена на студентській науковій конференції Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка 24-25 квітня 2019 року. За матеріалами доповіді опубліковано статтю:

Янюк В.І. Проблеми фемінізму в есеїстиці В. Вулф. *Збірник наукових праць студентів та магістрантів Кам'янець-Подільського нац. ун-ту імені Івана Огієнка*. Кам'янець-Подільський : Аксіома, 2019. Випуск 12. С. 115-119.

Обсяг та структура дослідження. Робота складається з двох розділів, вступу, висновків, списку використаної літератури. Її обсяг без списку використаної літератури становить 84 сторінки комп'ютерного набору. Додається список використаної літератури (82 позиції).

ВИСНОВКИ

Питання про методологію гендерних студій – це, перш за все, питання про ідеологію, що лежить в основі гендерного аналізу (якщо розуміти ідеологію як уявне ставлення до реального даного). Самовизначення гендерних студій на сучасному етапі відбувається насамперед у найбільш “ідеологічно чутливих” галузях наукового знання. Останнім часом спостерігається рух літературознавчої думки від першопочаткового “переписування” історії літератури з позицій феміністичної критики до критичного ставлення щодо формації суб’єкта художнього твору як такого. Більше того цей процес репрезентує спроби (подекуди, вельми вдалі) вийти за межі маскуліністської ідеології, спочатку завдяки об’єкту дослідження, а згодом і його «мови» (методологічної, термінологічної бази).

Літературознавчі дослідження через призму гендеру дозволяють виділити дві методологічні гілки: гінокритики і феміністської критики. Феміністська критика зосереджує свою увагу на жінці в якості читачки «чоловічих» текстів, розглядає образи-стереотипи жінок у літературі, а отже теоретичні можливості такого напрямку є обмеженими. Гінокритика знаменує перехід від ревізійніського прочитання «чоловічої» літератури до тривалого аналізу літератури, створеної жінками. Суто в межах гінокритики як методу можлива побудова нового, емансипованого від домінуючої ідеології жіночого дискурсу.

Коли говорять про гендерні студії з літературознавства, зазвичай оперують категоріями “жіноча література”, “жіноча проза”, “жіноче/чоловіче (феміне/маскуліне) письмо”. Ці категорії є інструментарієм і об’єктом дослідження водночас, їхнє функціонування і трактування зумовлюють методологію наукової роботи (так само, як і власне категорії “гендер” чи “жіноча суб’єктність”), а також ілюструють безумовно значущий рух пізнання від гендеру до критики формації суб’єкта. Але якщо у випадку жіночої літератури і жіночої прози можна говорити про реальні літературні практики, то відповідно до концепції жіночого письма йдеться радше про утопічний

проект, певну універсальну категорію, знову і знову активований принцип, так до кінця і не втілений.

Щодо процесу творення жінкою літератури, то літературні критики та дослідники вважають, що він спонукається і породжується якоюсь опосередкованою і невідомою силою, яка не піддається уярмленню, вкладанню в рамки традиційних патріархальних поглядів. Ця енергія вибухає спонтанно, без контролю. Розвиток творчих задатків у жінки викликає в критиків відчуття несподіванки, небажання сприймати того, що інша стать така ж рівноцінна. Можна сказати, що сучасний літературний світ, особливо щодо авторства, це власне чоловічий світ, в який жінки допускаються лише у традиційній ролі — ролі сексуальних об'єктів. Ставлення до жінки служить лакмусовим папірцем, за допомогою якого можна збагнути, наскільки задекларована свобода письма та авторства допускає свободу іншої.

Творчість англійської письменниці Вірджинії Вулф – «вузловий центр» усіх західноєвропейських жіночих студій ХХ століття. Її діяльність у формуванні нового образу жінки-суб'єкта вплинула чи не на всі хрестоматійні тексти європейського та американського фемінізму. Вірджинія Вулф – одна з найзначніших постатей ХХ століття, яка не втрачає свого значення і сьогодні через актуальність порушених нею питань фемінізму, місця жінки в історії літератури.

Естетика самої письменниці формувалася поступово, феміністичні нотки посилюються з кожним етапом творчості Вірджинії Вулф: якщо у перший період спостерігаємо феміністичні погляди лише на якомусь підсвідомому рівні, на рівні інтуїтивному – тобто лише на рівні певних фраз-обмовок героїні чи її випадкових вчинках (Рейчел, “Велика подорож”), то у наступних двох періодах творчості письменниці вони вже проступають явно, свідомо.

У романі другого періоду “Місіс Деллоуей” вже спостерігаємо з'яву енергії жіночності з усіма її трансцендентними конотаціями. Роман «На Маяк» представляє величезний інтерес для гендерних досліджень в літературі, оскільки письменниця змальовує стосунки в сім'ї у всій їх складності і

неоднозначності, і оскільки дійсність в романі змальована з точки зору жінки. Всією своєю творчістю В. Вульф довела, що залучення до «живого» життя здійснюється саме через жінку – начало всього і вся.

І у зв'язку з цим варто говорити, насамперед, і про феміністичну есеїстику письменниці, значна частина якої присвячена місцю жінок-авторок у чоловічому літературному каноні, способам жіночої суб'єктивації за умов жорсткого обмеження соціальних можливостей (концепт «неосвіченої дочки освіченого батька») тощо.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Айвазова С. К истории феминизма. *ОНС. Общественные науки и современность*. 1992. № 6. С. 153–168.
2. Аникин Б., Михальская Н. История английской литературы. Москва, 1997. 391с.
3. Бовуар С. Друга статья. В 2-х т. Том 1. Київ: "Основи", 1994. 390 с.
4. Брандт Г. Природа женщины. Екатеринбург: Гуманитарный университет, 2000. 180 с.
5. Вардиман Е. Женщина в древнем мире. Москва: Наука, 1990. 334 с.
6. Вулф В. Власний простір. Київ: Альтернативи, 1999. 111 с.
7. Вулф В. Жінки та розповідна література. *І. Незалежний культурологічний часопис*. 2000. №17. С.78-86.
8. Вулф В. Комната Джейкоба. *Азбука-классика*, 2004. С. 68
9. Вулф В. Три гінеї. Львів: Ініціатива, 2006. С. 70
10. Вулф Вірджинія. Вибрані твори. Київ: Фоліо, 2005. 480с.
11. Вулф Вирджиния. Эссе. Москва, 2002. 19 с.
12. Габриэлян Н. Взгляд на женскую прозу. *Преображение. Русский феминистский журнал*. 1993. № 1. С. 102–108
13. Горошко Е. Особенности мужского и женского стиля письма. *Преображение. Русский феминистский журнал*. 1998. №6. С. 48–64.
14. Деррида Ж. Письмо и различие. Санкт-Петербург: Академический проект, 2000. 432 с.
15. Забужко О. Хроніки від Фортінбраса. Вибрана есеїстика 90-х. Київ : Факт, 1999. 340 с.
16. Завьялова Мария. Это и есть гендерное литературоведение. Современная женская литература: поиски традиций и новых языков. Независимая газета. 2000. № 39. URL: http://exlibris.ng.ru/printed/kafedra/2000-09-21/3_gender.html
17. Зборовська Ніла. Феміністичні роздуми. Львів : Літопис, 1999. 336 с.

18. Иваницкий В.Г. «От женской литературы – к «женскому роману»?» (Парабола самоопределения современной женской литературы). *Общественные науки и современность*. 2000. № 4. С. 151 – 163.

19. Колодны А. Танцы на минном поле. Некоторые наблюдения относительно теории, практики и политики феминистской литературной критики. *Введение в гендерные исследования*. Часть 2: Хрестоматия. Харьков-СПб.: Алетейя, 2001. С. 822–851.

20. Констан П. Что такое женщина, которая пишет? *Простор*. 2001. № 4. URL: <http://prostor.samal.kz/texts/num0401/kon0401.htm>.

21. Кухаренко В. А. Інтерпретація тексту. Вінниця, 2004. 263 с.

22. Кухаренко В.А. О типологии женского романа второй половине XX века. *Записки романно-германської філології*. 2004. № 5. С. 115–125.

23. Лаутер П. Теория канона и нарождающаяся практика. *Ценности, каноны, цены: Текст как средство культурного обмена*: Материалы VII Фулбрайтской гуманитарной летней школы. Москва.: Изд-во МГУ, 2005. С. 65–77.

24. Мілет Кейт. Сексуальна політикаю. Київ: Основи, 1998. 624 с.

25. Михальская Н.П. Вулф Вирджиния. *Зарубежные писатели, библиографический словарь*. Ч.І. Москва: Просвещение, 1997. С. 147

26. Мулярова Елена. Женский роман как школа мужества для автора // *Русский журнал*. 1998. № 4. URL: <http://russ.ru/journal/travmp/98-04-17/muliar.htm>

27. Николчина М. Значение и матереубийство. Традиция матерей в свете Юлии Кристевой. Москва: Идея- Пресс, 2003. 160 с.

28. Ортега-і-Гасет Х. Думки про роман. *Х. Ортега-і-Гасет. Вибрані твори*. Київ : Основи, 1994. С. 273—305.

29. Ортнер Б.Ш. Чи співвідноситься жіноче з чоловічим як природа з культурою. *Гендерний підхід: Історія, культура, суспільство* / Під ред. Л.Гентош, О.Кісь. Львів: ВНТЛ-Класика, 2003. С. 134–150.

30. Павличко С. Канон з погляду боротьби центру і маргінесу / Маргінальність як об'єкт теорії. *Павличко С. Теорія літератури*. Київ: Основи, 2002. С.627–637.
31. Поллок Г. Созерцаю историю искусства: видение, позиция и власть. *Введение в гендерные исследования. Часть 2: Хрестоматия*. Харьков-СПб.: Алетейя, 2001. С. 718–737.
32. Рабжаева М.В. Женская проза как социокультурный феномен. *Идеология студента / Под ред. Семенкова В.Е.* Санкт-Петербург : СПбГУ, 2000. С. 19 – 28
33. Рюткёнен М. Гендер и литература: проблема «женского письма» и «женского чтения». *Филологические науки*. 2000. № 3. С. 5–17.
34. Свадьбина Т.В. Современный феминизм: направления, концепции, методология. *Истины и ценности на рубеже XX – XXI веков*. Москва, 1992. С. 215–217.
35. Свенцицкая И.С. Раннее христианство: Страницы истории. Москва: Политиздат, 1987. 336 с
36. Сиксу Х. Хохот Медузы. *Введение в гендерные исследования. Часть 2: Хрестоматия*. Харьков-СПб.: Алетейя, 2001. С. 799–821.
37. Сиксу Э. Хохот медузы. *Гендерные исследования*. Харьков., 1999. №3. С. 71–88.
38. Советна А.В. До проблеми «кольорового» фемінізму в літературі США. *Гуманітарний вісник (Черкаси)*. 2007. Число 11. С. 138–141.
39. Соколова Н.В. Вербалізація концептосфери «фемінізм» в американському жіночому дискурсі XIX–XXI ст.: Автореф. дис. ...канд..філол. наук. — Одеса, 2007. — 21 с.
40. Уэст К., Зиммерман Д. Создание гендера. *Хрестоматия феминистских текстов / Под ред. Е.Здравомысловой, А.Темкиной*. Санкт-Петербург: Дмитрий Буланин, 2000. С. 193–219.
41. Фатеева Н.А. Языковые особенности современной женской прозы: Подступы к теме. *Русский язык сегодня*. Москва: Азбуковник, 2000. С. 573–586.

42. Франко І. Із секретів поетичної творчості. *Зібрання творів у 50-ти т.* Київ: Наукова думка, 1981. Т. 31. С. 45—119.
43. Хайдебранд Р. фон, Винке С. Работа с литературным канонem: Проблема гендерной дифференциации при восприятии и оценке литературного произведения. *Пол. Гендер. Культура* / Под ред. Э. Шоре, К. Хайдер. Вып. 2. Москва: РГУ, 2000. С. 21—81
44. Харламова Р. Другие девочки. *Литературное обозрение*. 1989. № 3. С. 63—64.
45. Харчук Роксана. Фемінізм у дзеркалі Вірджинії Вулф. URL : <http://litakcent.com/2009/02/20/feminizm-u-dzercali-virdzhyniji-vulf/>
46. Шовалтер Е. Феміністична критика у пущі. *Слово. Знак. Дискурс. Антологія світової літературно-критичної думки ХХ століття*. Львів: Літопис, 1998. С. 510—527.
47. Abrams M.H. A Glossary of Literary Terms. Fort Worth: Harcourt Brace College Pub., 1993. 301 p.
48. Aiken S.H. Women and the Question of Canonicity. *College English*. 1986. № 48 (March). P. 288—299.
49. Bell Q. Virginia Woolf: A Biography. New York : Quality Paperback Book Club, 1992. 314 p.
50. Blair E. Virginia Woolf and The Nineteenth-Century Domestic Novel. Albany: State University of New York, 2007. P. 25.
51. Borkowska G. Co to est literatura/poezja kobieca. *Teksty drugie*. 1995. № 3-4. S. 41.
52. Buell L. Literary History without Sexism? Feminist Studies and Canonical Reconception. *American Literature*. 1987. Vol. 59. P. 102—114.
53. Evans M.N. Fits and Starts: A Genealogy of Hysteria in Modern France. Ithaca: Cornell Univ. Press, 1991. 318 p.
54. Felman Sh. Women and Madness: The Critical Phallacy. *Feminisms* / Ed. by Robyn R. Warhol, Diane Price Herndl. New Brunswick, N.J. : Rutgers University Press, 1997. P. 7—20.

55. Fleischmann F. On Shifting Grounds: Feminist Criticism and the Changing Canon of American Literature. *Works and Days*. 1986. Vol. 1. P. 43–56.
56. Gates H.L.-jnr. Whose Canon Is It Anyway? *New York Times Book Review*. 1989. 26 February. P. 17–42.
57. Gilbert S., Gubar S. The Madwoman in the Attic: The Woman Writer and the Nineteenth-Century Literary Imagination. *Norton Anthology*. P. 20-26.
58. Heldt B. Terrible Perfection: Women and Russian Literature. Bloomington : Indiana University Press, 1987. 174 p.
59. Irigaray L. When our lips together. *Signs*. Vol. 6. № 1: Women: Sex and Sexuality. Part 2. 1980 (Autumn). P. 69–79.
60. Jacobus M. Reading woman: essays in feminist criticism. New York: Columbia University Press, 1986. 316 p.
61. Klosinska A. Kobieta autorka. *Teksty drugie*. 1995. № 3-4. S. 31 – 34.
62. Kramarae C., Treichler P.A. A feminist dictionary. *A feminist dictionary*. Boston: Pandora, 1985. 588 p.
63. Lee Elizabeth. Brown University. Feminist Theory – An Overview (1996). URL: www.usp.nus.edu.sg/Victorian/gender/femtheory.html
64. Maccarthy D. Phantasmagoria. *Sunday Jites*, 1928. October 14. P.7.
65. Miller N. Getting personal: feminist occasions and other autobiographical acts. New York : Routledge, 1991. 164 p
66. Nasilowska A. Feminizm i psychoanaliza — ucieczka od opozycji. *Teksty drugie*. 1995. № 3-4. S. 132-141.
67. Nochlin L. Women, Art and Power & Other Essays. New York: Harper & Row, 1988. 181 p.
68. Pollock G. Differencing the canon: feminist desire and the writing of art’s histories. London-New York: Routledge, 1999. 345 p.
69. Showalter E.A. Literature of Their Own: British women novelists from Bronte to Lessing. Princeton, N.J. : Princeton University Press, 1977. 378 p.
70. Skrbic N. Wild Outbursts of Freedom. Reading Virginia Woolf’s Short Fiction. New York, 2004. P. 97.

71. *The New Feminist Criticism: Essays on Women, Literature, and Theory* / Ed. by Elaine Showalter. New York: Pantheon, 1985. 403 p.
72. Tuttle L. *Encyclopedia of feminism*. N.Y.: Oxford: Fact on file, 1986. 400 p.
73. Woolf V. 'Jane Eyre' and 'Wuthering Heights'. *Virginia Woolf. Women and Writing*. London: Harcourt, 1998. P.127
74. Woolf V. *Memoirs of a Novelist. The Complete Shorter Fiction of Virginia Woolf*. A Harvest Book: New York, 2006. P. 74.
75. Woolf V. *Mrs Dalloway*. London: Vintage, 2004. 172 p.
76. Woolf V. *Night and Day*. London:Penguin Books, 1992. 452 p.
77. Woolf V. Phyllis and Rosamond. *The Complete Shorter Fiction of Virginia Woolf*. A Harvest Book: New York, 2006. P.18.
78. Woolf V. *Professions for Women. Virginia Woolf. Women and Writing*. London: Harcourt, 1998. P. 58.
79. Woolf V. *The Art of Biography* .URL: <http://ebooks.adelaide.edu.au/w/woolf/virginia/w91d/chap24.html>
80. Woolf V. *The Journal of Joan Martyn. The Complete Shorter Fiction of Virginia Woolf*. A Harvest Book: N.Y., 2006. P. 45.
81. Woolf V. *To the Lighthouse*. London. Penguin Books, 1996. 308 p.
82. Woolf V. *Women and Fiction. Virginia Woolf. Women and Writing*. London: Harcourt, 1998. P. 44.